

KEMAL UNAKITAN

Maliye Bakanı

Özelleştirme uygulamaları gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde özellikle 1980’li yıllardan itibaren yoğun bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu uygulamaların temel amacı; devletin işletmecilik alanından zaman içerisinde çekilerek asli görevlerine (savunma ve adalet gibi) dönmesi, ekonomide de sadece yönlendirici ve teşvik edici olması için yapısal değişimin gerçekleştirilmesidir. Bu değişim, özelde işletmelerde, genelde de ülke ekonomisinde etkinliğin artırılmasına katkıda bulunacağı gibi kamu kesiminin karşı karşıya bulunduğu kronik hale gelmiş finansman sorununun çözümüne de yardımcı olacaktır. Bütün bu nedenler “özelleştirme”yi birçok ülkede reform programlarının en önemli unsuru haline getirmiştir. Konunun oldukça önemli olması nedeniyle “özelleştirme” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususu açıklığa kavuşturulmalıdır. Özelleştirme, mülkiyeti ve yönetimi kamuya ait olan işletme, varlık ve tesislerin mülkiyet ve/veya yönetiminin özel sektöre devredilmesidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere özelleştirme, kamunun elinde bulunan ve iktisadi faaliyette bulunan işletmeler ile ilgili bir konudur.

Yukarıda belirtilen temel amaçlar dışında özelleştirmeden beklenen iktisadi, mali ve toplumsal amaçların başlıcaları şunlardır;

l Rekabet ortamının oluşturularak verimliliğin ve karlılığın artırılması,

l Ülkenin rekabet gücünün artırılması ve diğer ülke ekonomileri ile entegrasyonun kolaylaştırılması,

l Ekonominin yeniden yapılandırılarak serbest piyasa ekonomisini tüm kurum ve kurallarıyla işler hale getirmesi suretiyle kıt kaynakların optimal dağılımının ve kullanımının sağlanarak ülkedeki kaynak savurganlığının önlenmesi,

l Devlete gelir sağlamak suretiyle kamu kesimi üzerindeki mali yükün hafifletilmesi, borçlanma gereksiniminin azaltılması ve dolayısıyla para arzını da kontrol altında tutarak enflasyonun düşürülmesi,

l Piyasa karar süreçlerinde kamu kesiminin taraf olmaktan çıkartılıp, sadece düzenleyici, yönlendirici ve teşvik edici hale getirilmesi,

l Uzun dönemde istihdam artışının ve gelir dağılımında adaletin sağlanması,

l Mülkiyetin (sermayenin) tabana yayılması suretiyle ülkedeki sosyal adalet ve demokratikleşme sürecinin hızlandırılması.

Dünya’da özelleştirme alanındaki gelişmeler bütün ülkeleri olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemiş ve ülkemizde 1984 yılından itibaren özelleştirme çalışmaları başlatılmıştır. Ancak 19 yıldan bu yana devam eden özelleştirme uygulamalarında çok az bir mesafe alınabilmiştir. Oysa, Almanya’da; 1990 yılında Doğu Alman kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi amacıyla, birleşmeden bir kaç ay önce, özelleştirmeden sorumlu, Treuhandanstalt adlı bir yönetim kurulmuş ve bu kuruluş 1990-1992 yılları arasında yaklaşık 11.000 kamu kuruluşunu özelleştirilmiştir. Görüldüğü üzere uygulama çok kısa bir sürede tamamlanmıştır. Ülkemizde kamu kesimi halen ekonomide önemli ve ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Kağıt, tekstil, orman, şeker, çay, demir ve çelik, madencilik, ulaştırma, petrol, petrokimya, enerji ve diğer bir çok alanda üretim yapmakta ve hizmet sunmaktadır.

Globalleşen ve rekabetin giderek daha acımasız bir hale geldiği dünyada, işletmeler açısından verimlilik ve teknolojik üstünlük çok önemli faktörler olarak öne çıkmıştır. Ülkemizde kamu sektörünün mali imkansızlıkları, kamu mevzuatının katı kuralları, bürokrasinin karmaşıklığı ve bürokratların risk almaktan çekinmesi, karar sürecinin yavaş işleyişi ve iktidarların popülist yaklaşımları gibi nedenlerle, kamu işletmeleri kuruluş amaçları doğrultusunda çalışacak şekilde organize olamamış; teknolojilerini yenileyememiş, eski teknoloji ve yüksek maliyetli üretim ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum kamu işletmelerinin rekabet gücünü azaltmış ve faaliyetlerinin devamını her geçen gün daha da zorlaştırmıştır. Diğer taraftan,

kamu işletmelerinde sosyal amaçlarla istihdam edilen fazla personel ve uygulanan yüksek ücretler de bu işletmelerin rekabet imkanlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle kamu işletmelerinin her geçen gün ekonomideki payları küçülürken, karlı olanların da (genellikle tekel sektörlerde) kar oranları azalmış ve zarar eden işletmelerin de zararlarının arttığı görülmüştür. Bütün bu nedenlerle, özelleştirmenin gecikmesi sadece Ülkemize her geçen gün kar kaybı, zarar artışı, üretim ve istihdam kaybı olarak daha ağır maliyetler getirmemiş; aynı zamanda uluslararası piyasalarda rekabet gücümüzü de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu gecikmede işçilerin de sendikalar kanalıyla baskı oluşturmalarının etkisi olmuştur. Ancak, ülkemizin geldiği bu noktada alınan mesafe ile, 1991 yılında yüzde 100 kamu payına sahip Doğu Bloku ülkelerinin ulaştığı sonuçlar karşılaştırıldığında özelleştirmede geciktiğimiz görülmektedir.

Türkiye’de özelleştirmenin gecikmesine, siyasal, hukuki ve sosyal faktörler önemli etki yapmıştır. Yasalardan kaynaklanan faktörler de özelleştirmenin önünde önemli engel oluşturmaktadır. Özelleştirme Kanununun gelir amaçlı olması, her bir özelleştirme için değer tespit rakamlarının belirlenmesi ve gelen tekliflerin bu rakamları geçmemesi halinde özelleştirmelerin iptal edilmesi, bürokrasinin bu değer tespit rakamlarının altındaki teklifleri değerlendirmeye cesaret edememesi, özelleştirme yöntemleri arasında üretim ve istihdamın bulunmaması da özelleştirmenin yapılamamasında önemli nedenlerdir. Ayrıca, siyasi kararlılığın tam teşekkül etmemiş olması özelleştirmeyi olumsuz etkilemiştir. Özelleştirmenin fayda ve gerekliliğinin kamuoyuna yeterince açıklanamaması ve kamuoyu desteğinin yeterince alınamaması, uzun süreli siyasi ve ekonomik istikrarsızlık özelleştirme açısından özellikle yabancı sermaye ve yatırımcıların tercihlerini olumsuz etkilemiştir.

Bu nedenle, Hükümetimiz, özelleştirme uygulamalarının önündeki her türlü engeli kaldırarak, şimdiye kadar yapılamayan özelleştirmeleri süratle yapmak kararlılığındadır.

Bu amaçla, 2003 yılında daha önce özelleştirme programına alınan tüm şirket ve varlıkların yıl sonuna kadar özelleştirilebilmelerini sağlayacak geniş kapsamlı bir özelleştirme programı yapılmış, özelleştirme programında bulunmayan, ancak özelleştirilmesinde yarar görülen diğer işletme, varlık ve imkanların da hızla özelleştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Özelleştirme programındaki kuruluşların daha iyi yönetimi ve karlılıklarının artırılması, zararlarının azaltılması için performans kriterleri belirlenmiş ve uygulamaya geçirilmiştir. Özelleştirme kapsamındaki tüm işletmelere durumlarını iyileştirmeleri için hedefler verilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının yurt içi ve yurt dışı tanıtımına ağırlık verilmiş ve bu konuda tam bir seferberlik ilan edilmiştir. Diğer bir ifade ile, Hükümetimiz, özelleştirmenin yapılabilmesi için sistemli bir çalışma gerçekleştirmiş ve hali hazırda bu çalışmalarını titizlikle sürdürmektedir.

Özelleştirmelerin önündeki bazı engellerin kaldırılması için Yasa Tasarısı hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Engellerin kaldırılması ile ülkemizde özelleştirme uygulamaları kısa bir sürede tamamlanacak ve ülkemiz çıkarlarını gözetken bir sonuca ulaşacaktır. Böylece, piyasa mekanizmasının daha sağlıklı işlemesi ve kaynakların daha rasyonel kullanılması sağlanarak, kıt olan kaynaklarımız daha etkin kullanılacaktır.

Bu arada mensubu bulunmaktan onur duyduğum Hesap Uzmanları Derneğinin yayınladığı bu dergi aracılığı ile tüm ilgililere seslenmekten duyduğum memnuniyeti iletir, nezdinizde tüm üyelerinize ve okuyuculara sevgi ve saygılarımı sunarım.